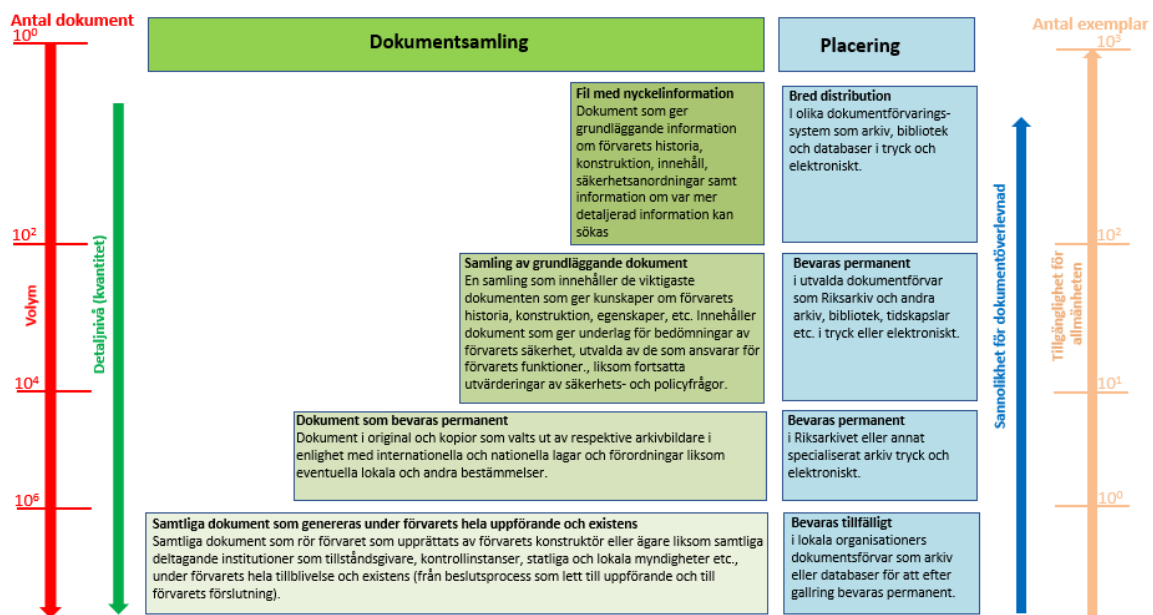

KÄRNAVALLSRÅDET

Informations- och kunskapsbevarande

Om vi bygger ett slutförvar för använt kärnbränsle, hur ska vi bäst kunna bevara information och kunskap om avfallet och ett slutförvar över den långa tid som krävs för att skydda framtida generationer i minst 100 000 år?

Att bevara information och kunskap är en tvärvetenskaplig fråga som det finns internationella samarbeten kring, inte minst en expertgrupp inom OECD/NEA som heter "Preservation of Records, Knowledge and Memory across Generations" (RK&M). Från Sverige har representanter från Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB), Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM), Riksarkivet, Kärnavfallsrådet, Oskarshamns kommun och Östhammars kommun varit med sedan 2014. Ett avsnitt i Kärnavfallsrådets kunskapslägesrapport 2018 rapporterar om vad RK&M gruppen arbetat med under de senaste tre åren. Frågor om informations- och kunskapsbevarande är aktuella eftersom regeringen ska besluta om tillåtlighet när det gäller ett slutförvar för använt kärnbränsle. En av expertgruppens viktiga slutsatser är att åtgärder för att bevara information helst ska förberedas samtidigt som strategier för hanteringen av avfall utformas. Skälet för detta är att information kan gå förlorad om den hanteras fel och det kan göra att beslut som tas i senare skeden inte är tillräckligt väl underbyggda.

RK&M-gruppens arbete

Projektet hade en första fas mellan 2011 till 2014 med en bred mer inventerande ansats. Efter 2014 har insatserna delvis koncentrerats till ett antal mer eller mindre konkret utformade dokumenttyper för att bevara information om slutförvaring för kärnavfall och använt kärnbränsle över mycket långa tidsperioder, här ges två exempel (se även bild ovan).

”Fil med nyckelinformation” är en dokumenttyp på ca 50 sidor eller ca 100 000 tecken med den absolut viktigaste informationen om slutförvarsanläggningar som sprids i hundratals eller tusentals kopior och även genereras digitalt. Detaljgraden i informationen måste vara begränsad så att så många som möjligt kan förstå vad som står. Det ska framgå var mer detaljerad information kan nås. Tidsskalan för filens användning är tänkt att vara några tusentals år eller längre.

En annan dokumenttyp som planeras är ”Samling grundläggande dokument”. I dem ska det finnas mer detaljerad information om förvarssystemet som främst är avsedd för specialister och forskare samt beslutsfattare och kontrollinstanser. Tidsskalan för användning är tänkt att vara några hundra eller några få tusen år. (De är alltså något mer specialiserade och har lite kortare livslängd jämfört med ”Fil med nyckelinformation”).

En fråga som gäller båda typerna av dokument är om innehållet bör redigeras, revideras och gallras av framtida generationer. En fördel är att informationens begriplighet kontrolleras och utvärderas. En nackdel är den ökade risken att informationen förvanskas.

Klasser av strategiska komponenter

När det gäller strategier har expertgruppen arbetat med olika s.k. strategiska komponenter. De två dokumenttyperna utgör en klass av strategiska komponenter som kallas samlingar av slutförvarsdokument. Andra klasser av strategiska komponenter är exempelvis tidskapslar, markör av slutförvarsanläggningar i landskapet och minnesinstitutioner (som arkiv, bibliotek och museer).

Svensk Kärnbränslehantering AB (SKB), som är ansvariga för att uppföra ett slutförvar för använt kärnbränsle, menar att de kan följa frågorna och bestämma i ett senare skede hur de ska bevara information eftersom det är ett mycket långsiktigt projekt. Men val av strategier för informationsbevarande påverkar hur gallringen och mångfaldigandet sker. Det finns redan en hel del information och det kommer att fortsätta att genereras under färdigställandet av ett slutförvar för använt kärnbränsle. SKB bör alltså inom de närmaste åren formulera en strategi som beskriver hur långsiktigt bevarande av information och kunskap säkerställs. Mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätt har i sitt yttrande till regeringen dragit slutsatsen att ett beslut om prövotidsutredning bör övervägas om bland annat just informationsbevarande.

Läs mer i SOU 2018:8 Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2018 - Beslut under osäkerhet

www.karnavfallsradet.se/publikationer

Kontakt: karnavfallsradet@regeringskansliet.se